

HATVANI JÓZSEF

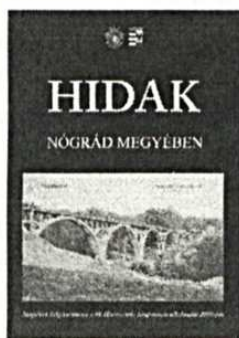
A híd összeköt...

Hidak Nógrád megyében

A híd – fizikai formájában – műtárgy, amely korábban különálló területeket, térségeket köt össze. A híd – átvitt értelemben – embereket, korokat, tájakat, kultúrákat kapcsol egymáshoz. A híd azt jelenti, hogy átmehetsz, hogy tovább léphetsz, miáltal bővül a látóköröd, kitágul a horizontod, javulnak esélyeid is. A híd új szerepeket kínál, gondolkodást alakít, öntudatra ébreszt. A híd attribútuma tehát, hogy összeköt, egybeforraszt és erősít...

Ilyen és hasonló gondolatok forogtak fejemben, amikor először vettem a kezembe a *Hidak Nógrád megyében* c. nagyalakú, ízléses kiadványt. Az olajzöld színű kötet címlapján az egykor építészeti érdekességként számon tartott, aztán megbocsájthatatlanul betemetett somlyói vasbeton ívhíd mutatja újra magát. A hátsó borítón Romhány helyreállított műemlék boltozata, a salgótarjáni Móricz Zsigmond úti felüljáró és az acél gyaloghíd látható.

Az albumot feltehetően elsősorban szakmai kiadványnak szánták, ennek ellenére megjelenésében és tartalmában minden érdeklődő olvasó figyelmére érdemes. A számos szép színes felvételt, plasztikus ábrát, korrekt szakmai textust, mégis olvasmányos szöveget tartalmazó kötetet dr. Tóth Ernő szerkesztette, szerzői (írói) döntően helyi szakemberek. A kötet a Salgótarjában 2007. októberében megtartott, 48. Hídmérnöki Konferencia alkalmából látott napvilágot.

Érdekessége és értéke is az annalesnek – amint az az *Előszóból* rögtön kiderül –, hogy a történelmi Nógrád megye hídjait veszi számba és mutatja be. A könyv – és ez már a *Bevezető* soraiban olvasható – egy sorozat 15. kötete, az előzőekhez hasonló felépítéssel; sok illusztrációt –

térkép, terv, fotó – tartalmazva. Az említett részeket *A megye adottságai* c. fejezet követi, benne a földrajzi sajátosságokat és a közúthálózat kialakulását bemutató alfejezettel. Az előbbi tételezhetően a legtöbb, az utóbbi csak kevés olvasó számára ismert. Így az is, hogy Nógrád megye úthálózatáról már a 2. századból maradtak fenn említések, s hogy a mai főbb nógrádi útvonalak alapjai már a honfoglaláskor kialakultak.

A hídépítés fejezetei az egyik legérdekesebb része az annalesnek, minthogy az egészen korai építésű, kezdetleges fahidaktól kezdve a boltozatokon és a vas- és acélhidakon keresztül a vasbetonhidakig bezárólag – lényegében kronológiában – tárgyalja a hídépítés technikájának technológiájának fejlődését, bemutatja az így kategorizált hidak állományát és történetét, hogy aztán szenteljen még egy terjedelmesebb műszaki – ám olvasmányos – leírást a megye hídjai újjáépítésének is. Ugyanis bőven volt dolguk a szakembereknek: sajnálatos tény, hogy a II. világháborúban a hídhosszban számított megyei hídállomány 40%-a

elpusztult. Ugyanakkor ki gondolta volna, hogy Nógrád megyében, napjainkban öt műemlék boltozat (azaz boltozott híd) van, és ez országosan is soknak számít.

A *megye hídállománya* c. fejezet egyrészt tárgyalja a közúti és a vasúti hidakat, másrészt külön (és különös) figyelmet szentel a történelmi Nógrád megye hídjainak. A következő rész mintegy ötven éves időszakra visszatekintve ismerteti a nógrádi közútfejlesztéseket, és szól a várható út- és hídépítésekről. Utóbbiakkal kapcsolatban – csakhogy érzékeltessük az olvasókkal hídjaink jelentőségét! – érdemes kiemelni és idézni néhány sort, az alábbiak szerint:

„A rárópusztai, pösténypusztai és hugyagi hidak az egykori 2. sz. Budapest–Vác–Balassagyarmat–Losonc–Kassa főúton álltak. Amikor mindhárom híd felépül (minthogy tervezése, előkészítése folyamatban van – H. J.), az egykori főút nyomvonala is helyreállhat. A hidak hiánya miatt perifériára került, zsáktelepüléssé vált községek a folyó mindkét oldalán visszanyerhetik korábbi fontos szerepüket a térségben. Hídtervezőnek, hídépítőnek, az előkészítésben szerepet vállalóknak ritkán adatik ettől felemelőbb feladat, mint ezt a folyamatot segíteni.” Úgy legyen! – tehetjük hozzá.

A *Hídnevek*, illetve a *Hidak és a művészet* c. rövidebb, tömörebb részek is érdekesek, fontosak, releváns relációkra rámutatóak. A hídnevek esetében meg kell különböztetni a hivatali és a helyi (a nép ajkán élő) neveket, amelyek természetesen különbözőképpen azonosítják a hidakat, az utóbbiak gyakran csak a település nevével, vagy valamilyen tulajdonságuk (például színük, anyaguk) alapján. A *„Hidak a művészetben, művészet a hidakban”* mondatfordulatra számos szép nógrádi példát említ a fejezet rész szerzője.

Az *Egyedi hídleírások* c. fejezet a kötet meghatározó része. Itt igazán pregnán-

san jutnak kifejezésre a kötet céljai és értékei: a megye teljes hídállománya egyediségében, minden lényeges jellemzőjében. Ez a fejezet – sajátosan disztिंगvált módon – két városunk (Salgótarján és Szécsény) és két folyónk (Ipoly és Zagyva), illetve a műemlék, mint ismérv szerinti megoszlásban veszi górcső alá Nógrád megye hídjait, történetiségük, tér- és időbeli jellemzőik, műszaki paramétereik és más jegyeik alapján.

Műszaki-szakmai, hídépítészeti szempontból bizonyára felbecsülhetetlen értékű a Mellékletek tartalma. Ebben megtalálható a levéltárak, múzeumok kincseitől kezdve, hagyatékokon, térképeken, nyilvántartásokon, szakember névsoron, kiegészítő irodalmak, konferenciák felsorolásán keresztül a gazdag és színes, több mint két tucat fotót tartalmazó képes mellékletig bezárólag minden, ami egy jó szakember, és egy térségi identitással rendelkező olvasó számára fontos és érdekes lehet.

A kötetet magyar, német és angol nyelvű *Összefoglaló* zárja. Álljon itt a magyar nyelvű összegezésből egy rövid „összeollózott”, de lényegi részlet.

A megye országos közútjain 347 közúti híd van, ezek felülete 26 103 m². A hidak zöme kisnyílású (10 méter alatti 94%), jelenleg csak egy híd nyílása nagyobb, mint 30 méter. A hidak 81%-a vasbeton, 12%-a acél főtartóval együttműködő vasbeton, 7%-a kőboltozat. Kor szerint 1945 előtt a hidaknak csak 24%-a épült, így a hídállomány viszonylag fiatal. A hidak teherbírása és szélessége kedvező, a főutakon sehol nincs korlátozás.

Nógrád megye hídjai között az Ipoly-hidak különös figyelmet érdemelnek. Ipolytarnóc és a folyótorkolat között 1920-ig 47 híd állt, ma csak 12, a határszakaszon pedig csak 4 (közúti és vasúti összesen). Az utóbbi években Magyarország és Szlovákia a legfontosabb

átkelőhelyeken hidak építését tervezi. Két híd terve már készen vannak (Ráros és Pöstény), további hídtervek pedig készülnek: Kővár, Ipolydamásd, Drégelypalánk, Hugyag, Nógrádszakál, Órhalom, Ipolytölgyes, Vámosmikola, Ipolyvece.

Nagy értékei a kiadványnak a szövegközi szakirodalmi hivatkozások, pontosabban ezek forrásmunkái, amelyek minden egyes fejezet után segítik az olvasó tájékoztatását és eligazodását, és szolgálják a téma iránt behatóbban is érdeklődőket.

A kötet összeállítása során – és ez is egyfajta érdeme a szakkönyvnek – a tapasztalt szakemberek mellett több fiatal mérnök kapott lehetőséget szakírói kvalitásainak megmértetésére, ezzel szakmai elkötelezettségének erősítésére is.

A *Hidak Nógrád megyében* c. annales kiadója, a Közlekedésfejlesztési Koordinációs Központ. A nyomdai előkészítés a Z-Press Kiadó munkája, nyomta és kötötte a Dürer Nyomda Kft.

Meggyőződésem, hogy a történelmi Nógrád megye hídjait pregnánsan prezentáló, szemre is tetszetős kivitelű kiadvány a legszélesebb körű és legigényesebb olvasóközönség számára is sok új és hasznos ismeretet, fontos információt nyújt, miközben több aspektusból is új közelítésre készítheti a könyvet forgató, gondolkodó embert. A kiadvány nagymértékben hozzájárul Nógrád hídépítészeti és más értékeinek mélyebb megismeréséhez is.

(Z-Press Kiadó, Budapest, 2007)

RÓNA Z. PÉTER

Elvarratlan

Christina Lamb: *A herati varrókörök*

Lehet-e kultúrát teremteni szüntelen háborúskodás közepette? – ez motoszkált a fejemben Christina Lamb *A herati varrókörök* című tudósításának olvasása közben. Bizonyára nem, hiszen Afganisztán szétlőtt, lerombolt településeinek képe ellentmond a lehettel felelésnek. Az Ázsia szívében élő afgánok földjén a militarizmus hagyománya felemésztette azt a múltban gyökerező szellemi tőkét, amely romjaiban, rejtékhelyéről előszedett maradvá-

nyaiban létezik (gránátok és töltények a számtan segédeszközei). Talán éppen ezért Christina Lamb könyvében a tárgyi emlékek, műalkotások, könyvek, a kultúra európai szemmel tekintett értékes lenyomatai, mint eleven valóság, meg sem jelennek. A címadó herati varrókör(ök) – amely a nők tálib uralom alatti oktatását biztosította – bemutatása során is inkább az elnyomó, vallási fanatizmusra épített hatalommal szembeni lázadás és az

ebben rejlő kockázat domborodik ki, mint magának az irodalomnak, az irodalomról szóló tudásnak a köztulajdonná tétele. Csak a működés mechanizmusát látjuk és az érte járó büntetéseket. Magát az erőfeszítést, hogy konkrétan miért is folyik, szinte a fantáziánkra bízva. Mint ha egy ország csak harcosokból és elnyomottakból állna, s mindaz, amin ez az iszonyatos vérengzés létrejönne, mindaz, amit menthetetlenül elpusztít, szóra se méltó. Rahijab professzor hangja – „Irodalom híján a társadalom nem csak szegény, de a lelke is erőtlen.” – alig hallatszik át a szenvedésen.

Christina Lamb éles, haditudósítói tekintete erősen fókuszált, hiszen számára – nem csak a közelmúlt afgán történelme (orosz invenció, tálib terror) színtere a tömegmészárlásoknak – a népirtásnak hagyományai vannak. Ahol másról is lehetne beszélni, ott is vérrel, gyilkosságokkal, merényletekkel, válogatott kínzásokkal itatódik át a szöveg. Csak szenvedést lát és látat, illetve azt engedi sejtetni, a „nyugati civilizáció” tudja a megoldást a bajaikra. Teszi ezt annak ellenére, hogy a Közép-Ázsia egykori angol gyarmatosításáért beáldozott őslakosság száma – az általa leírtak alapján – nem csekély, s kulturális szempontból sem volt építő jellegű. Mitől tudhatnánk az ő bajukra mi az orvosságot? Katonai jelenlétünk gyógyír?

Több szál keveredik a kötet lapjain, s mindegyik az afgán történelem más-más aspektusát kívánná megvilágítani. Az események belső szemléletét a Kabulban élő Marri álnevű nő levelei, naplórészletei jelentik, amelynek első darabja 2001. szeptember 24-ei keltezésű, vagyis 13 nappal a New York-i ikertorony lerombolását követően született. Az ezt követő két levél is elsősorban a tálib uralom teremtette állapotot hivatott szemléltetni, s az ettől való megszabadulás remé-

nyét. A negyedik levél 2001. november 13-ára datált. Ezen a napon foglalja el Kabult az Északi Szövetség. A férfiak tömegesen válnak meg az addig kötelező szakálltól, ezzel fejezve ki függetlenségüket. Marri következő sorai már a naplójából származnak, melyben a mudzsahid bosszúállástól való félelemnek és a jobb napok reményének hangja keveredik. Az utolsó naplórészlet 2002. februárjában született, amikor újra megnyílnak az egyetemek a nők előtt, az élet diadalmaskodik a vérrel áztatott földön: „az utcán egy ember... fákat árult... Nemsokára tavasz lesz, virágozik a cseresznye. Lehet... talán még szeretni is tudunk majd.” (249.)

A kívülről jött, de az eseményeket idegen szemmel megélt személy maga a tudósító, aki egyfelől felidézzi az 1989-es afgán-orosz háború borzalmait, melyből haditudósítóként maga is bőszesen részesült, másfelől beszámol a nyugati katonai segítséggel megvalósuló afgán rendszerváltásról, amit szintén a saját bőrén tapasztal meg, hiszen egy újabb háború előestéjén, „szeptember 11-ére” következő héten ismételtén afgán földre lépett. Beszámolója során nem szépít, arról ír, amit lát. Eseményekben gondolkodik. Döbbenetes, önmagát sem kímélő módon ábrázol: „Az asszony fölemelt egy rongyot. A kislány belső szervei a hasán tátongó lyukból fityegtek ki. (...)

– Vízért ment, akkor találta el egy rakéta. (...) Allah kegyelmére könyörögök, segítsen rajtunk!

Rövid jegyzetelés után indulni akartam. Muszáj volt odaérnem, ahol történnek a dolgok. (...) Az asszony meg-rángatta a ruhám ujját. (...)

– Igazán sajnálom, de nem vagyok orvos – mondtam, és visszaszálltam a Pajero-ba...” (75.)

Az események megértését segíti a kultúra romjai kapcsán felidézett afgán

történelem, amelyben a geostratégiai helyzet, s az ebből származó szüntelen harc mérvadó tényezőnek számít. Küzdelem és gyilkok domborodik elénk, holott mindannak, amit a XX. század második fele lerombolt, jelentős része éppen ennek az időszaknak az eredménye, még ha angol bábkormányoknak is köszönhető.

Christina Lamb könyvében az afgánok vérengzéssel telt időszakaiból, a történelem évszázadokon keresztül húzódo durva jelenlétéről bőséges információhoz juthatunk, de vajmi keveset tudhatunk meg arról a kultúráról, amely megannyi csatározásra kényszerül,

s mindezek ellenére újra és újra, a romokon is fölvirágoztatja magát. Ezt fogalmazza meg a kabuli múzeum igazgatója, Maszúdi, miközben a rommávert műemlékek között, azoknak egykori állapotát ábrázoló fényképeket mutatva így szólt: „A múltunkat talán elveszítettük, de most a jövő a fontos. Tudja, még mindig maradt néhány tárgyunk, amelyet sikerült eldugnunk... de mi senkinek... sem áruljuk el, hová rejtettük őket. Ha megkérdeznék, csak annyit mondunk, »valahová Isten ege alá«” (214–215.)

(Park Könyvkiadó, Budapest, 2008)

HANDÓ PÉTER

Tanúság történelemről

Papp Tibor–Prágai Tamás: A pálya mentén

A XX. század magyarságra vonatkozó történetének jelentős része az elhallgatott kategóriájába esik vagy azért, mert zárolták a meg nem semmisített dokumentumokat, vagy, mert célszerűbb titokban tartani az egyén biztonsága érdekében. Vagyis a valóság két fajtája, a tapasztalati és a megegyezésen alapuló közül főképp az utóbbi kaphat szót. Ez a konszenzuális valóság azonban torz, mivel a hatalom által kreált. A tapasztalati valóságról szóló diskurzus kizárásával más nem jöhet létre, mint hamisított történelem.

A valóság „leginkább a nyelvre hasonlít” (Voigt). A valóságról alkotott kép a köztudatban a róla történő beszéd során formálódik, lesz ilyené/olyanná. Az elhallgatásban éppen az események kibeszéletlensége teszi a történelem ábrázolását hiteltelenné. „Tanúnak lenni vagy tanúskodni... mindig annyit tesz: jelen lenni (érzékelni) vagy tudatban tartani és tudatban késznek lenni, saját nevünkben vagy annak elvállalt képviselőjében, aki jelen volt.” (Derrida)

Papp Tibor – a Napkút Kiadó *Beszélgetők Könyvei* sorozatban megjelent, Prágai

Tamás által készített – mélyinterjúja pózmentes narráció az '57 előtti magyarországi viszonyokról és az '56 utáni belgiumi és franciaországi művészeti életről, elsősorban a menekült értelmiségiek körében. Egy tudatosan vállalt élet eseményei, személyes és sorsdöntő találkozásai, belső fejlődésének állomásai, a minderről való gondolkodás és a hozzá rendelt értelmezés, társadalomismeret kincsestárrá teszi a szöveget. Mintha egy fátylat húznának el a szemünk elől, vagy kitérnének egy számtalan titkot rejtő ajtó, az elbeszélő beavat, a kulisszák mögé visz, tanúságot tesz, és semmiképp sem hallgat el. Idő- és térbeli útra invitál.

Már a kötet elején, az önéletrajzírással kapcsolatosan megjegyzi: „aki teheti, mert volt szerencséje hosszabb-rövidebb ideig valamilyen mitikus helyen lakni, a nagy történelemből fog egy darabkát kiszakítani...” (5.) Papp Tibor szerencsés ember. Élete a Szatmár megyei Vállajról indult, ahol mindennek az „idejét és módját... az szabta meg, hogy a régi öregek mikor és hogyan csinálták” (6.). Vasutas gyermekeként a falusi tradíciók és az apa munkahelyét követő új és új otthonok nyitott, befogadó, integráló személyiséggé alakítják. A Rákosi korszak azonban leszűkíti mozgásterét, s benne is megfogalmazza azt az ösztársadalmi dilemmát: lehet, hogy az elnyomóknak van igazuk? Ezt az '56-os események cáfolják számára is. Ugyan aktív szerepet nem vállal, de a hatalom figyelmének a fókuszába kerül, így menekülni kénytelen. „Nem világrengető eseményről van szó, mégis a világ, a kis, bejárt, kitapogatott, ismert világod megrendüléséről” (21.) – írja hazája elhagyása kapcsán, a hontalanság fájdalmára világítva. A véletlen folytán az ausztriai lágerből a belgiumi Liège műszaki egyeteme villamosmérnöki karára kerül, ahol bekapcsolódik egy francia nyelvű folyó-

irat szerkesztésébe. Közben barátságot köt a Párizsban élő tollforgató magyarokkal, így egyik alapító szerkesztőjévé válik a *Magyar Műhelynek*, ami fő hajtómotorjává lesz irodalmi irányultságának.

Útja szüntelen tanulással kikövezett. A posztmodern filozófia legjelentősebb képviselőinek (Barthes, Derrida, Foucault) a munkáit behatóan tanulmányozza, s megalkotja a vendégszöveg fogalmát és gyakorlatát. Nyelv- és jelelméleti tételeket (Saussure, Chomsky) sajátít el és teszi költészete eszközévé. Megtanulja a betűszedést; a nyomdászat fejlődését követve a képi megjelenítés lehetőségeit egyre tudatosabban használja ki és fel. Az új technikai vívmányok megismerése révén a vizuális költészet, a performansz felé fordul. Kidolgozza, alkalmazza a számítógépes versgenerálást. Kritikus alkata, az új módszerek kifejlesztésében tett erőfeszítése, az eszközkezelés terén szerzett jártassága az avantgárd korszakos alakjává nemesíti.

Papp Tibor az egyéniségteremtés műhelytitkaiba avat, művészetek iránt elkötelezett életét tárja fel Prágai Tamás kérdései nyomán, szépirodalmi nyelvezettel, szociografikus érzékenységgel, történeti hitelességgel. A Clifford Geertz-i értelemben vett sűrű leírásnak speciális esetét műveli, amelyben az önreflexió mezsgyéjén jelenítődik meg a magyar kultúra határon belüli és kívüli specifikuma. Olvasása közben folyamatokat látunk, s nem toposzokat; világleképezést, amely nem hagy érintetlenül.

Bölcsesség-e ez? Vagy – miképpen barátjának írt levelében Jung sejteti: „mire az ember megöregszik, külső és belső emlékeiben ifjodik vissza” – egy örökifjú emlékezik? Mindenképpen a hiteles történelem megformálásához nélkülözhetetlen tapasztalati anyag tárul elénk.

(*Napkút, Budapest, 2007*)